

Advies voor richtlijnen
voor het milieu-effectrapport
Verbetering Waterkering zuidelijk gebied
Afgedamde Maas

22 december 1995

735-40

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Advies

Advies voor richtlijnen voor het milieu-effectrapport
Verbetering Waterkering zuidelijk gebied Afgedamde Maas /
[Commissie voor de milieu-effectrapportage]. - Utrecht :
Commissie voor de milieu-effectrapportage
ISBN 90-5237-960-2

Trefw.: milieu-effectrapportage; Afgedamde Maas /
waterkeringen; Afgedamde Maas.

commissie voor de milieu-effectrapportage

Gedeputeerde Staten provincie Noord-Brabant
Postbus 90151
5200 MC DEN BOSCH

uw kenmerk
350555

uw brief
d.d. 26 oktober 1995

ons kenmerk
U856-95/Ts/mp/735-41

onderwerp
Advies voor richtlijnen Verbetering Water-
kering zuidelijk gebied Afgedamde Maas

doorkiesnr.
(030) 234 76 37

Utrecht,
22 december 1995

Met bovengenoemde brief stelde u, als coördinerend bevoegd gezag, de Commissie voor de milieu-effectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor een milieu-effectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over de realisatie van een verbetering van de waterkering in het zuidelijk gebied van de Afgedamde Maas.

Overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

In de samenvatting worden de hoofpunten van het advies vermeld. Daarnaast vraagt de Commissie uw aandacht voor het volgende.

In het MER dient in beeld te worden gebracht het bestaande beleid met betrekking tot de functies van het gebied en de implicaties die kunnen optreden als gevolg van de aanleg van een keersluis. Voor de toekomst zal mede in verband met een te hanteren sluitpeil ook een meer uitgewerkte beleidsvisie voor de functies van het gebied noodzakelijk zijn. Het MER zal aan belang winnen wanneer daartoe, tijdens het opstellen ervan handreikingen worden geboden.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal gaarne vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen.

mr. J.W. Kroon
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Verbetering Waterkering zuidelijk gebied
Afgedamde Maas

In afschrift aan: Gedeputeerde Staten provincie Gelderland

Advies voor richtlijnen voor het milieu-effectrapport
Verbetering Waterkering zuidelijk gebied Afgedamde Maas

Advies op grond van artikel 7.14 van de Wet milieubeheer voor het milieu-effectrapport over de realisatie van een verbetering van de waterkering in het zuidelijk gebied van de Afgedamde Maas,

uitgebracht aan Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant (coördinerend bevoegd gezag) door de Commissie voor de milieu-effectrapportage; namens deze,

de werkgroep m.e.r. Verbetering Waterkering zuidelijk gebied Afgedamde Maas

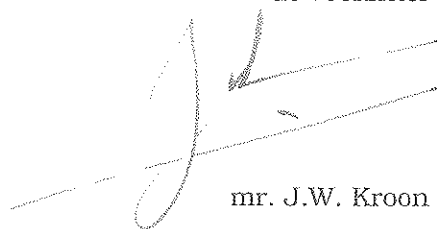
de secretaris

Handwritten signature of drs. V.C.F. Tersteeg, consisting of a stylized 'V' and 'T' followed by 'C.F. Tersteeg'.

drs. V.C.F. Tersteeg

de voorzitter

Handwritten signature of mr. J.W. Kroon, consisting of a large 'J' and 'K' followed by 'W. Kroon'.

mr. J.W. Kroon

Utrecht, 22 december 1995

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
Hoofdpunten van het advies	1
1. Inleiding	3
2. Probleemstelling, doel en besluitvorming	4
2.1 Probleemstelling en doel	4
2.2 Besluitvorming	6
2.3 Visie op hoofdlijnen	6
3. Voorgenomen activiteit en alternatieven	8
3.1 Algemeen	8
3.2 Alternatieven	8
3.2.1 Meest milieuvriendelijk alternatief	9
4. Bestaande milieutoestand en milieugevolgen	10
4.1 Algemeen	10
4.2 Natuur	11
4.3 Cultuurhistorie	12
4.4 Landschap	12
4.5 Woon- en leefmilieu/ruimtegebruik	13
5. Vergelijking van alternatieven	13
6. Leemten in kennis	14
7. Evaluatieprogramma	14
8. Vorm en presentatie	14
9. Samenvatting van het MER	15

Bijlagen

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 26 oktober 1995, waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen
2. Kennisgeving in de Staatscourant, nr. 208 d.d. 26 oktober 1995
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen

HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

Het Hoogheemraadschap Alm en Biesbosch, het Polderdistrict Groot Maas en Waal en Rijkswaterstaat, directie Zuid-Holland hebben het voornemen om voor het zuidelijk gebied van de Afgedamde Maas een verbetering van de waterkering te realiseren. Ter ondersteuning van de besluitvorming over het principeplan tot dijkverbetering volgens artikel 33 van de Waterstaatswet 1900 wordt milieu-effectrapportage uitgevoerd.

De Commissie voor de m.e.r. stemt haar advies af op de informatie in de startnotitie. Dit betekent in feite dat de Commissie een aantal stappen in de planvorming zoals die zijn gepresenteerd in de startnotitie al op juistheid, compleetheit en relevantie voor de besluitvorming heeft getoetst. Dit betreft met name de keuze voor een keersluis met partiële dijkversterking om zoveel mogelijk de landschappelijke en cultuurhistorische waarden te sparen, in plaats van een gehele versterking van de dijken aan weerszijde van de Afgedamde Maas.

De Commissie meent dat in het milieu-effectrapport (MER) voor dit gebied in het bijzonder de volgende onderwerpen aandacht behoeven.

- De aanleg van een keersluis, de verbetering van de Wilhelminasluis en het mogelijk uitvoeren van partiële dijkverbeteringen langs de Afgedamde Maas zijn onlosmakelijk verbonden met het nog te kiezen ontwerppeil. Het ontwerppeil vormt daarmee een essentieel onderdeel van het te nemen besluit. Het te kiezen sluitpeil voor de keersluis is de randvoorwaarde voor eventuele dijkverbeteringen en voor de ontwikkelingsmogelijkheden voor natuur- en gebruiksfuncties in het gebied. Door in het MER een drietal alternatieven met verschillende ontwerppeilen (hoog, midden en laag) uit te werken zal duidelijk worden wat de verschillen hiervan zijn voor de benodigde partiële dijkverbeteringen en wat de effecten zijn voor de ontwikkelingsmogelijkheden voor natuur- en gebruiksfuncties in het gehele gebied. Tevens verdient het aanbeveling om bij de beschrijving van de bestaande situatie en voor de milieugevolgen twee schaalniveau's in ogenschouw te nemen. Het eerste schaalniveau is dat van het Afgedamde Maasbekken als geheel. Deze aspecten worden vooral gekoppeld aan het te kiezen ontwerppeil. Het tweede schaalniveau is dat van de nabije omgeving van de keersluis, de Wilhelminasluis en de terreinen die beïnvloed worden door partiële dijkverbeteringen.
- De te hanteren veiligheid voor de sterkte van de dijken langs de Afgedamde Maas, rekening houdende met het verminderde risico bij inundatie door de keersluis en met het feit dat de dijken al vrijwel tot ontwerpcondities belast zijn geweest.
- Een overzicht in het MER op te nemen van de bestuurlijke en juridische mogelijkheden om een eenmaal gekozen ontwerppeil ook te handhaven.

1. INLEIDING

Het Hoogheemraadschap Alm en Biesbosch, het Polderdistrict Groot Maas en Waal en Rijkswaterstaat, directie Zuid-Holland hebben het voornemen om voor het zuidelijk gebied van de Afgedamde Maas een verbetering van de waterkering te realiseren. Ter ondersteuning van de besluitvorming over het principeplan tot dijkverbetering volgens artikel 33 van de Waterstaatswet 1900 wordt milieu-effectrapportage uitgevoerd.

Per brief van 26 oktober 1995 (zie bijlage 1) stelde het College van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant, mede namens de provincie Gelderland, als coördinerend bevoegd gezag in deze m.e.r.-procedure, de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid advies uit te brengen voor de richtlijnen voor het op te stellen milieu-effectrapport (MER).

De openbare bekendmaking van de start van de m.e.r.-procedure vond plaats in de Staatscourant nummer 208 van 26 oktober 1995 (zie bijlage 2).

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de milieu-effectrapportage. De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de milieu-effectrapportage en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd.

Het doel van dit advies is om de gewenste inhoud van de richtlijnen voor het milieu-effectrapport (MER) aan te geven. De Commissie haakt in haar advies in op de startnotitie, waarin een goede aanzet wordt gegeven voor de planvorming. Dit betekent in feite dat de Commissie een aantal keuzen, zoals die zijn gepresenteerd in de startnotitie, al op juistheid, compleetheid en relevantie voor de besluitvorming heeft getoetst (zie Hoofdstuk 2). Dit advies richt zich daarom vooral op die onderwerpen en punten die in het MER nog nader toegelicht en onderzocht moeten worden en verder op die stappen in het planvormingsproces die nog ontwikkeld moeten worden.

In de "Hoofdpunten van het advies" is de essentie weergegeven van de belangrijkste elementen van het advies.

Bij de opstelling van haar advies heeft de Commissie rekening gehouden met de via het bevoegd gezag ontvangen adviezen, commentaren en opmerkingen. Bijlage 4 geeft een overzicht van deze reacties.

2. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."

2.1 Probleemstelling en doel

De startnotitie vat de probleemstelling van het verbeteringsproject als volgt samen:

De dijken ter weerszijden van het zuidelijk deel van de Afgedamde Maas en het Heusdensch Kanaal voldoen niet aan de gestelde veiligheidsnormen met betrekking tot het keren van maatgevende hoogwaterstanden. Een zodanige algehele verbetering van de dijken waardoor wordt voldaan aan de veiligheidsnormen, leidt tot ingrijpende gevolgen voor de dijken en hun omgeving. Er zal dan sprake zijn van aanzienlijke aantasting van met name landschappelijke en cultuurhistorische waarden, waarbij een groot aantal panden annex bijgebouwen op en nabij de dijken verwijderd moeten worden of - voorzover dat tot de mogelijkheden zou behoren - zullen naar verwachting omvangrijke maatregelen nodig zijn om deze te sparen.

Op grond van deze probleemstelling en de reeds uitgevoerde studies, geeft de startnotitie vervolgens als doelstelling:

Verbetering van de waterkering van het zuidelijk gebied van de Afgedamde Maas heeft tot doel om door middel van een keersluis in het Heusdensch Kanaal en het verhogen van de Afsluitdijk en de Wilhelminasluis de dijken ter weerszijden van het zuidelijk deel van de Afgedamde Maas en het Heusdensch Kanaal te vrijwaren van maatgevende hoogwaterstanden op de Waal en de Bergsche Maas. Daarbij wordt beoogd de verbetering van deze dijken tot een minimum te beperken teneinde landschappelijke-, natuur- en cultuurhistorische waarden (LNC-waarden), alsmede de bebouwing op en tegen de dijken zoveel mogelijk te sparen.

Het alternatief van algehele dijkverbetering (zonder keersluis) zal niet uitgewerkt worden gelet op de aanwezige waarden op en aan de dijk en een vergelijking van de kosten. De Commissie kan zich goed vinden in de gevolgde redenering en acht deze keuze voldoende onderbouwd in de startnotitie met inbegrip van de bijlagen 1 en 2.

Deze keuze betekent dus de aanleg van een keersluis en het mogelijk uitvoeren van aanvullende dijkverbeteringen langs de Afgedamde Maas. Het nog te kiezen ontwerppeil vormt de verbinding tussen deze twee activiteiten en vormt daarmee een onlosmakelijk onderdeel van het te nemen besluit. Met de keuze voor een keersluis ontstaat, naar het oordeel van de Commissie, een nieuwe uitgangssituatie die weer andere vragen over de ontwikkelingen in het gebied en de veiligheid oproepen dan die in de probleemstelling zijn geformuleerd. De kernpunten waarop deze vragen betrekking hebben zijn de volgende:

- Door aanleg van een keersluis wordt de rivierkundige, planologische en ecologische betekenis van het Afgedamde Maas-bekken sterk veranderd. Cruciaal is het te kiezen ontwerppeil, omdat dit de overstromingsfrequentie en -duur van de uiterwaarden bepaalt. Een zo hoog mogelijke dynamiek is essentieel voor actuele en potentiële natuurwaarden, terwijl een lager peil (en dus minder dynamiek) andere functies, zoals landbouw en bedrijvigheid, grotere kansen geeft. De aanleg van een keersluis in samenhang met het te kiezen peil oefent derhalve een ruimtelijke kracht uit op het gebied. Deze kracht kan de beleidsdoelen voor het gebied - waarin het versterken van de natuur een belangrijke plaats heeft - ondersteunen, maar ook tegenwerken.

Door in het MER alternatieven (zie Hoofdstuk 3) uit te werken waarin verschillende ontwerppeilen zijn gehanteerd kan inzichtelijk worden gemaakt welke gevolgen zijn te verwachten voor de ontwikkelingsmogelijkheden in het gebied.

- Zoals verwoord in de doelstelling van de startnotitie, worden door aanleg van een keersluis de achterliggende dijken van de Afgedamde Maas gevrijwaard van de Maatgevende Hoog Waterstanden (MHW) voor de situatie zonder keersluis. In feite vervangt het ontwerppeil de MHW. De dijken langs de Afgedamde Maas zijn primaire waterkeringen van de dijkkringgebieden 24, 37 en 38 uit de (ontwerp) Wet op de Waterkering. Ook in de toekomst zullen deze dijken, samen met de keersluis, primaire waterkeringen blijven omdat minder extreme hoogwaters en het ontwerppeil nog steeds door deze dijken gekeerd moeten worden.

Volgens art. 3.1 van de Wet op de Waterkering moeten primaire waterkeringen zijn berekend op de MHW, "*mede gelet op overige het waterkerend vermogen bepalende factoren*". Daaronder worden in de Memorie van Toelichting naast bijvoorbeeld golven de "*sterkte-eigenschappen van de ondergrond en de waterkering zelf*" verstaan. In de leidraden van de Technische Adviescommissie voor de Waterkeringen wordt dit verder uitgewerkt en is gesteld dat de kans op doorbraak door onvoldoende sterkte niet groter mag zijn dan 10% van de kans op overschrijding van de MHW-stand.

De vraag is of dit ook zonder meer van toepassing is voor deze situatie. Daarbij dient in aanmerking te worden genomen dat bezwijken van een dijk langs de Afgedamde Maas, met gesloten keersluis, zal leiden tot inundatiedieptes in de dijkkringgebieden die relatief gering zijn omdat maximaal het volume van de Afgedamde Maas kan instromen. Deze situatie is dan enigszins vergelijkbaar met die van boezemkaden.

Naast het bovengenoemde verschil in situatie is er, naar de mening van de Commissie, nog een reden om niet dogmatisch om te gaan met de in de TAW aanbevolen standaardbenadering van de sterkteproblematiek van de dijken. Volgens de startnotitie varieert het te kiezen ontwerppeil tussen NAP + 2,5m en NAP + 4m. Bij de hoge waterstanden van 1995 bereikte het water op de Afgedamde Maas vrijwel het maximum ontwerppeil. Geheel anders dan bij andere primaire waterkeringen hebben de dijken hier dus vrijwel hun ontwerpbelasting gehad en zijn de onvolkomenheden onder ontwerpcondities bekend.

De Commissie is van mening dat in het MER expliciet aangegeven moet worden wat de onvolkomenheden zijn en hoe in dit licht met de sterkte-eisen bij deze dijken omgegaan wordt, afhankelijk van de omvang van de benodigde dijkverbeteringen. Daarbij speelt ook de stabiliteit van de keersluis zelf een rol, evenals het feit dat het om twee dijkkringgebieden gaat met verschillende veiligheidsnormen.

Gelet op het rijksbeleid inzake de LNC-waarden bij dijkversterkingen, adviseert de Commissie bij het formuleren van de doelstelling in het MER, naast aandacht voor *behoud van LNC-waarden*, expliciet aandacht te besteden aan de mogelijkheden om natuur- en landschapswaarden te *versterken of ontwikkelen*.

2.2 Besluitvorming

In het MER moet aandacht worden gegeven aan die overheidsbesluiten en voornemens die kaderstellend zijn voor de ontwikkeling van varianten en alternatieven voor de verbetering van de waterkering in het zuidelijk gebied van de Afgedamde Maas.

Om welke besluiten en voornemens het gaat op rijks-, provinciaal- en gemeentelijk niveau, staat al vermeld in de startnotitie, (paragraaf 6.2). Daarbij dient expliciet toegevoegd te worden het te kiezen sluitpeil van de keersluis. Tevens dient in het MER ingegaan te worden op de op stapel staande provinciale plannen voor de begrenzing van de Ecologische Hoofdstructuur en de uitvoering van natuurontwikkeling in het gebied.

Het besluit waarvoor het MER is opgesteld en de overheidsinstanties die dit besluit nemen, moeten worden vermeld met aanduiding van de procedure, het tijdspad en de overige betrokken partijen. Verder moeten ook besluiten worden aangegeven die in een later stadium nog moeten worden genomen om de dijkverbetering te realiseren. Hierbij dient geanticipeerd te worden op een mogelijk andere procedure in het kader van de nieuwe Wet op de Waterkering, die naar verwachting op 1 januari 1996 in werking treedt. Een beschrijving van het beschikbare (juridische) instrumentarium voor het peilbeheer dient in het MER te worden opgenomen. In het MER is tevens een beschrijving nodig voor de vereiste procedures van de rivierkundige compensatie, in verband met het verminderen van het waterbergend vermogen voor de Bergsche Maas bij het gebruik van de keersluis.

2.3 Visie op hoofdlijnen

Het aanleggen van een keersluis in de Afgedamde Maas is een nieuw hoofdstuk in de complexe rivierkundige situatie van dit gebied. De dynamiek van het systeem wordt deels 'buiten werking' gesteld. De demping van dynamiek heeft ruimtelijke consequenties voor het achterland - het bekken achter de keersluis. De ontwikkelingskansen voor allerlei functies kunnen veranderen. Hoewel de maat geheel anders is, zou de aanleg van een keersluis in de Afgedamde Maas vergeleken kunnen worden met de aanleg van de Oosterschelde-

dam: meer veiligheid en toch hoofdkenmerken van een rivier behouden. Die hoofdkenmerken zijn hier naast de rivierdynamiek ook de getijdendynamiek. Uniek voor de Afgedamde Maas is de hoge ligging van de uiterwaarden. Nu al overstromen deze zelden. Het instellen van een ontwerppeil kan er toe leiden dat niet alleen door mindere dynamiek de natuur in de uiterwaarden nadeel ondervindt, maar tevens door de grotere ontwikkelingskansen voor mogelijk concurrerende functies zoals landbouw, verblijfsrecreatie en industrie die een grotere zekerheid van 'droge voeten' krijgen.

Hoewel in de visie die ten grondslag ligt aan de startnotitie het beleid van diverse overheden goed omschreven wordt, is dat onvoldoende om de 'ruimtelijke kracht' die de aan te leggen keersluis uit zal oefenen op het bekken goed te typeren. De Commissie beveelt aan om de visie op dit punt uit te werken. Het MER zal dan ook tenminste moeten bevatten:

- Een beschrijving van het spanningsveld tussen natuurdoelen en de ontwikkelingskansen voor overige functies na aanleg van een keersluis gegeven het huidige beleid¹⁾ (dat gericht is op het versterken en ontwikkelen van natuur) en de huidige trends. Hiervoor is het nodig de ontwikkelingskansen voor die overige functies en de gevolgen voor de natuur die daar uit voort kunnen vloeien, meer uitgebreid te beschrijven. Op kaarten met daarop hoogtelijnen en overstromingsfrequenties (bij verschillende ontwerppeilen) kan zowel voor de huidige situatie als voor de gewenste ontwikkelingen het grondgebruik worden aangegeven.
- Beschrijving van de keuze-mogelijkheden voor de ontwikkeling van relevante functies van het gebied en het beschikbare instrumentarium om die keuzen te implementeren.

In de startnotitie is aangegeven dat ondanks de aanleg van een keersluis altijd een zekere mate van dijkverbetering nodig zal zijn. Omdat de dijken zich bevinden in een kleinschalig en deels waardevol landschap met veelsoortige LNC-waarden en omdat de dijk aanzienlijke andere functies kent (wonen, werken, verkeer, landbouw) is ook partiële dijkverbetering een ingreep van belang. De visie moet duidelijk maken, hoe deze ingreep op een goede manier kan worden uitgevoerd.

---

¹ Zie inspraakreactie nr. 9, bijlage 4.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen."*

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

3.1 Algemeen

Zoals reeds aangegeven in paragraaf 2.1, bestaat de voorgenomen activiteit uit drie onlosmakelijke onderdelen; het aanleggen van een keersluis en het kiezen van een sluitpeil als randvoorwaarde voor eventuele dijk aanpassingen. Bij de keuze van alternatieven en varianten vormt de startnotitie een goed uitgangspunt. De onderstaande paragrafen dienen als aanvulling op hetgeen reeds in de startnotitie vermeld is.

Omdat het gebruik en beheer belangrijk zijn bij de uiteindelijke keuze van het ontwerppeil is een beschrijving van de organisatie en verantwoordelijkheden voor het sluiten van de keersluis gewenst. Het is te verwachten dat, ook na vaststelling van het ontwerppeil in de nu lopende procedure, er maatschappelijke druk zal blijven om het sluitpeil te verlagen. Het MER zal een overzicht moeten geven van de bestuurlijke en juridische mogelijkheden om een eenmaal gekozen ontwerppeil ook te handhaven en welke procedures gelden voor een eventuele wijziging van dit peil. Als het wettelijk instrumentarium daarvoor onvoldoende is, welke bestuurlijke afspraken worden er dan gemaakt om die waarborgen in te bouwen.

3.2 Alternatieven

De verschillende hoogten van het sluitpeil van de keersluis met de daaruit volgende benodigde partiële dijkverbetering resulteren in samenhangende dijkverbeteringsalternatieven waarin zonodig mitigerende en compenserende maatregelen zijn opgenomen alsmede richtlijnen voor aanleg, gebruik en beheer. In het MER moet naast het voorkeursalternatief het meest milieuvriendelijke alternatief worden geformuleerd²].

Gegeven het voorgaande beveelt de Commissie aan om in het MER de volgende alternatieven uit te werken:

---

² De situatie die zich zou voordoen indien de voorgenomen dijkversterking niet zou plaatsvinden en waarbij zou getracht worden het gestelde veiligheidsdoel op een andere wijze te realiseren, is niet reëel; met andere woorden er bestaat geen nulalternatief voor het gehele dijkvak.

- keersluis met hoog ontwerppeil en relatief omvangrijk partiële dijkverbetering;
  - keersluis met middelhoog ontwerppeil en gemiddeld partiële dijkverbetering;
  - keersluis met laag ontwerppeil en relatief beperkte partiële dijkverbetering.
- Hierbij zijn geen exacte getallen voor de verschillende ontwerppeilen aangegeven omdat deze uit het onderzoek moeten voortkomen. Zij moeten voldoende onderscheidend zijn.

Voor de alternatieven wordt gevraagd globaal aan te geven wat de onvolkomenheden en faalmechanismen van de huidige dijken zijn, mede in het licht van het gestelde in paragraaf 2.1.

Bij de uitwerking van de alternatieven vraagt de Commissie, naast de varianten die gemeld zijn in de startnotitie, aandacht voor de wijze waarop de werken (keersluis en Wilhelminasluis) en de partiële dijkverbeteringen worden uitgevoerd. Belangrijk zijn de volgende aspecten:

- hoe worden de civiele werken landschappelijk ingepast en welke vormgeving krijgen de kunstwerken?
- welke vormgeving, functie, beheer en onderhoud moeten de dijkwaluds krijgen? Op welke manier verhoudt de kruin, waluds en eventuele bermnen zich tot de bestaande dijk?
- waar dient het ruimtebeslag voor de verbetering te worden gevonden (binnen- dan wel buitendijks of aan beide zijden) of moet gekozen worden voor een oplossing zonder dat extra ruimtebeslag plaatsvindt door toepassing van bijzondere constructies?

Compensatie

Met de inwerkingtreding van de wijziging van de Wet milieubeheer in 1994 kan compensatie onderdeel uitmaken van de in een MER te behandelen alternatieven. Onder compensatie wordt verstaan (zie ook de wettekst van artikel 7.10, lid 4 Wm aan het begin van dit hoofdstuk): het creëren van waarden elders die vergelijkbaar zijn met de waarden die verloren zullen gaan als gevolg van uitvoering van de voorgenomen activiteit. Om de behoefte aan compensatie inzichtelijk te maken is een gedetailleerd overzicht nodig van de oppervlakten van de verschillende milieu's die zullen worden aangetast of die zullen verdwijnen als gevolg van de verbetering van de waterkeringen en de aanleg keersluis en het te kiezen ontwerppeil: natte milieu's (voor zover van belang ook kwelmilieu's) en droge milieu's. Aan de hand van dit overzicht moet een compensatiebalans worden opgesteld. Met het oog op de verstoring door de diverse ingrepen en op de tijd die de verschillende milieu's nodig hebben om zich te ontwikkelen is het aan te bevelen in de balans ook de mogelijkheid van overcompensatie uit te werken.

3.2.1 Meest milieuvriendelijk alternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief is het alternatief waarbij, nadat voldaan is aan de veiligheidseisen, primair aandacht wordt besteed aan de LNC-waarden, en de bebouwing en de recreatie en het verkeer. Indien zou blijken dat er strijdigheid bestaat tussen de optimalisering van de diverse LNC-waarden onderling of met de overige functies, dan adviseert de Commissie dit conflict via het leggen van verschillende accenten inzichtelijk te maken. In

2

verband met de duidelijkheid voor de besluitvorming is het gewenst om in het MER uiteindelijk slechts één alternatief als het meest milieuvriendelijke aan te wijzen als de keuzen voor landschap, natuur en cultuurhistorie niet blijken samen te vallen, zo nodig door in overleg met het bevoegd gezag gewichten toe te kennen aan de diverse LNC-waarden en de overige functies.

4. **BESTAANDE MILIEUTOESTAND EN MILIEUGEVOLGEN**

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen."

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."

4.1 Algemeen

De bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de autonome ontwikkeling hiervan moeten worden beschreven als referentie voor de beoordeling van de te verwachten milieu-effecten (referentiesituatie). Daarbij is de autonome ontwikkeling de toekomstige ontwikkeling van het milieu zonder dat de voorgenomen activiteit of een van de alternatieven wordt gerealiseerd maar waarbij wel rekening wordt gehouden met eventuele effecten van voltooide en lopende ingrepen en ingrepen als gevolg van reeds vastgelegd beleid worden voorzien.

In het gebied dient rekening gehouden te worden met de autonome ontwikkelingen die zich stroomopwaarts van de Maas (verandering bergend vermogen) en stroomafwaarts (peilbeheer Haringvlietsluizen) afspelen. Hierbij gaat het om de invloed van te nemen maatregelen in de zgn. Zandmaas op de hoogwaterstanden van de Afgedamde Maas (en de invloed op de sluitfrequentie van de keersluis). Bij het peilbeheer van de Haringvlietsluizen gaat het om de mogelijke invloed van een groter getij op de Afgedamde Maas op natuurwaarden en de gebruiksmogelijkheden van de buitendijkse gronden, hetgeen weer van invloed kan zijn op het te kiezen ontwerppeil.

Tevens zal bij de milieugevolgen in dit kader moeten worden beschreven wat de invloed is van het sluiten van de keersluis op de hoogwaterstanden van de Maas (wegvallen berging Afgedamde Maas).

De bestaande toestand van het milieu moet worden beschreven voor zover deze door de keersluizen, het te kiezen ontwerppeil en de potentiële dijkversterking wordt beïnvloed. De omvang van het studiegebied wordt bepaald door de te verwachten reikwijdte van de effecten en de wisselwerking met de omgeving. Dit betekent, dat per ingreep en per milieu-aspect de omvang van het studie-

gebied kan verschillen. Het verdient aanbeveling om bij de beschrijving van de bestaande situatie steeds twee schaalniveau's in ogenschouw te nemen. Het eerste schaalniveau is dat van het Afgedamde Maasbekken als geheel. De beïnvloeding van de bestaande situatie is op dit schaalniveau vooral gekoppeld aan het te kiezen ontwerppeil. Het tweede schaalniveau is dat van de nabije omgeving van de keersluis, de Wilhelminasluis en de dijken of andere gebieden die door de feitelijke ingrepen (aanleg keersluis en partiële dijkverbetering) worden beïnvloed. De beschrijving van dit laagste niveau dus alleen toepassen voor zover redelijkerwijs werken te verwachten zijn.

De Commissie adviseert, waar dat de inzichtelijkheid van de gevraagde informatie bevordert, in het MER duidelijk kaartmateriaal op te nemen.

Bij de beschrijving van de milieugevolgen dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen.

- Aangezien in het onderhavige project naast de negatieve effecten ook positieve milieugevolgen aan de orde kunnen zijn, dienen beide in de effectbeschrijving te worden opgenomen.
- Gegeven de verwevenheid van de LNC-aspecten dienen de te verwachten gevolgen voor het milieu zo veel mogelijk in hun onderlinge samenhang te worden beschreven.
- Aangegeven moet worden of de effecten tijdelijk, permanent, ophefbaar of onomkeerbaar zijn; of ze op korte of lange termijn spelen en in hoeverre cumulatief met andere effecten kan optreden.
- De manier waarop de milieugevolgen zijn bepaald en omschreven, dient inzichtelijk en controleerbaar te zijn door het opnemen van basisgegevens in een bijlage of door expliciete verwijzing naar geraadpleegd achtergrondmateriaal.
- Ter vermijding van overbodige informatie dient de beschrijving van de bestaande situatie van het milieu niet uitgebreider te zijn dan nodig voor een referentie bij het beschrijven van de milieugevolgen.

De startnotitie bevat reeds een verkenning van de milieugevolgen van de voorgenomen activiteit. De onderstaande paragrafen (4.2 tot en met 4.5) bevatten aanvullende aandachtspunten voor de beschrijving van de bestaande milieutoestand en de milieugevolgen op twee schaalniveau's.

4.2 Natuur

Voor het hoogste schaalniveau:

- geomorfologie, bodemgesteldheid gehele Afgedamde maasbekken;
- inundatiefrequenties en patronen (relatie met de waarde van lager en hoger gelegen gebieden). Deze gegevens dienen op kaart te worden weergegeven;
- hydrologische opbouw van het gebied (strangen, dode armen en het belang van waterhoogten en dynamiek);
- beschrijving van natuurwaarden (met name de relatie met getijde en overstroming);
- schatting van ontwikkelingspotenties van natuur (mede in relatie tot getijde en overstroming). Hierbij dient in overweging genomen te worden het 'werk

19

met werk^{3]} te maken ten behoeve van natuurontwikkeling, bijvoorbeeld door het verwijderen van zomerkaden en ontkleien.

Voor het laagste schaalniveau:

- stroomdalvegetaties;
- kwelmechanismen bij de dijken;
- grondgesteldheid bij de dijken;
- waardevolle biotopen in de nabijheid van de dijkvoet en de aan te leggen keersluis (zoals natte vegetaties, strangen, laagtes, extensieve graslanden, bosjes en kolken);
- relaties over de dijk (amfibieën) of keersluizen (vissen) heen.

De beschrijving van het laagste niveau is alleen toepassen voor zover redelijkerwijs werken te verwachten zijn.

4.3 Cultuurhistorie

Voor het hoogste schaalniveau:

- de waterbouwkundige 'levensloop' goed typeren en duidelijk maken hoe allerlei rivier- en dijkpatronen boven elkaar liggen. Daarbij een schatting maken van de cultuurhistorische waarde van het huidige 'ensemble' van afgedamde rivier met dijken en sluis en kanaal in relatie tot de voorgestelde ingreep. De referenties van 'Oosterschelde' en 'Brielse Maas' zijn hierbij behulpzaam. Tevens dient aandacht besteed te worden aan de hoge ligging van de uiterwaarden;
- de nederzettingsgeschiedenis en archeologische vindplaatsen^{4]} van het gebied goed typeren en van daaruit het huidige ruimtegebruik van dijk en uiterwaarden en water karakteriseren.

Laagste schaalniveau

- ensembles van woningen, tuinen en markante beplanting;
- verloop van de dijk als 'geschiedenisboek' van het waterbouwkundig verleden (waarde van het tracé, van bochten, van taludopbouw).

4.4 Landschap

Voor het hoogste schaalniveau

- een beschrijving van de ruimtelijke opbouw van het bekken (open/dicht; extensief/intensief; gevarieerd/eenduidig) voor zover deze door het te kiezen ontwerppeil beïnvloed zou worden.

Deze opbouw, waar nodig, relateren aan de overstromingfrequenties en de ligging van de uiterwaarden.

---

3 Zie de nota 'Natuur aan het Werk' van de ministeries V&W en LNV.

4 Zie inspraakreactie nr. 10, zie bijlage 4.

4.5 Woon- en leefmilieu/ruimtegebruik

Voor het hoogste schaalniveau

- betekenis aangeven van de functies in het gebied, hun beperkingen en ont-plooiingsmogelijkheden voor zover beïnvloed door de ingrepen.

Laagste schaalniveau

- typeren van het gebruik van de dijk (functies, beheer); belang van de dijk voor verkeer;
- aandacht voor het feit dat vooral de veelheid van panden en tuinen dijkver-betering moeilijk maakt; relatie aangeven met partiële dijkverbetering.

5. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activi-teit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alter-natieven."*

De milieu-effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten onderling én met de referentiesituatie worden vergeleken. Doel van de vergelij-king is inzicht te geven in de mate waarin de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen.

Bij de vergelijking moeten de doelstellingen en de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken.

Bij de vergelijking van de alternatieven kunnen de financiële aspecten van de alternatieven worden betrokken om de realiteitswaarde van de alternatieven be-ter te kunnen beoordelen. Dit is in het kader van de milieu-effectrapportage niet verplicht, maar het maakt de besluitvorming meer inzichtelijk. Dit geldt met name voor een kostenvergelijking van de diverse mogelijke bijzondere con-structies met de meer conventionele oplossingen.

6. LEEMTEN IN KENNIS

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieu-effecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

De leemten in kennis en informatie, die van belang zijn voor een goede oordeelsvorming, moeten worden genoemd.

Het doel van deze beschrijving is om een indicatie te krijgen van de volledigheid van de informatie voor de besluitvorming.

Beschreven moet worden:

- de onzekerheden die zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- de consequenties van de leemten voor de besluitvorming;
- hoe zal worden omgegaan met de beschreven leemten.

7. EVALUATIEPROGRAMMA

Artikel 7.39 van de Wm:

"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieu-effect-rapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."

Het bevoegd gezag moet bij de besluitvorming een evaluatieprogramma op stellen teneinde de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en om zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen.

De Commissie beveelt aan dat de initiatiefnemer in het MER reeds een aanzet tot een dergelijk evaluatieprogramma geeft dat is gericht op het alternatief dat de voorkeur krijgt in het verbeteringsplan.

8. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten.

Voor de overige presentatie beveelt de Commissie het volgende aan:

- het MER toegankelijk te houden;
- achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzes onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- kaartmateriaal te voorzien van een leesbare ondergrond met de gebruikte topografische namen en een duidelijke legenda, met kaartschaal.

9. SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."*

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de belangrijkste waarden van het milieu in het studiegebied;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste positieve en negatieve effecten voor het milieu bij en na het uitvoeren van de alternatieven;
- het resultaat van de vergelijking van de alternatieven (zo mogelijk in tabelvorm).

De Commissie beveelt aan ook in de samenvatting goed gebruik te maken van kaarten, figuren en tabellen.

BIJLAGEN

bij het advies voor richtlijnen
voor het milieu-effectrapport
Verbetering Waterkering zuidelijk gebied
Afgedamde Maas

(bijlagen 1 t/m 4)

Quaen

BIJLAGE I

Brief van het bevoegd gezag d.d. 26 oktober 1995 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen

Provincie
Noord-Brabant

73007 1995

Provinciehuis
Brabantiaan 1
Correspondentie-adres:
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefax: (073) 812 35 65

Dienst Waterstaat, Milieu en Vervoer

Telefoon (073) 681 28 12

Ons kenmerk: 350555
Uw kenmerk: -
Afdeling: WTR
Doorkiesnr.: 6808160
Bijlagen: 2
Datum: 26 oktober 1995

Onderwerp: Startnotitie milieu-effectrapportage (MER) dijkverbetering Afgedamde Maas (Wet milieubeheer artikel 7.12).

De Commissie voor de
milieu-effectrapportage
Postbus 2345
3500 GH UTRECHT

	Commissie voor de milieu-effectrapportage
in: 27 OKT. 1995	
ref: 1416-95	
doork: 735-1/m6 10X	
kopie naar: Sc-pes-619d	

Geachte commissie,

Hierbij doen wij u, mede namens Gedeputeerde Staten van Gelderland, toekomen de Startnotitie van de Bouwdienst Rijkswaterstaat, namens het Hoogheemraadschap Alm en Biesbosch, het Polderdistrict Groot Maas en Waal en Rijkswaterstaat, directie Zuid-Holland, inzake de MER voor de verbetering van de waterkering in het zuidelijk gebied van de Afgedamde Maas.

De Startnotitie is op 23 oktober 1995 bij ons ingekomen.

De Startnotitie zullen wij op 26 oktober 1995 bekendmaken in het Brabants Dagblad, edities Bommelerwaard en Langstraat, Het Nieuwsblad voor het Land van Heusden en Altena, Extra Nieuws, editie Bommelerwaard en in de Staatscourant.
Een exemplaar van de kennisgeving treft u hierbij aan.

De Startnotitie ligt van 31 oktober 1995 tot 28 november 1995 ter inzage. De termijn voor het indienen van schriftelijke reacties loopt eveneens tot 28 november 1995.

Wij verzoeken u ons binnen de voorgeschreven termijn van 9 weken (artikel 7.14 Wet milieubeheer) te adviseren op de te geven richtlijnen inzake de inhoud van het MER.

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant,
namens deze,
het hoofd van het bureau Waterschappen,

mr. J.A.Th.M. de Visser.

Bij antwoord s.v.p. onderwerp, datum en kenmerk van deze brief vermelden

Bankrekening: ING Rekening nr. 67 45 60 043. Postbank nr. 1070176 t.n.v. Provincie Noord-Brabant

BIJLAGE 2

Openbare kennisgeving van de startnotitie in Staatscourant nr. 208
d.d. 26 oktober 1995

Milieu-effectrapportage

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant maken gelet op artikel 7.12 van de Wet milieubeheer, mede namens Gedeputeerde Staten van Gelderland, als coördinerend bevoegd gezag het volgende bekend.

De Bouwdienst Rijkswaterstaat heeft, namens het Hoogheemraadschap Alm en Biesbosch, het Polderdistrict Groot Maas en Waal en Rijkswaterstaat, directie Zuid-Holland, op 20 oktober 1995 een startnotitie bij ons college ingediend als eerste stap in een procedure die moet leiden tot het opstellen van een milieu-effectrapportage (MER) voor de verbetering van de waterkering in het zuidelijk gebied van de Afgedamde Maas. Het besluit, waarbij het MER wordt opgesteld, is de goedkeuring van het principaalplan tot dijverbetering volgens artikel 33 Waterstaatswet 1900.

Het op te stellen MER is bedoeld om de gevolgen van de voorgenomen dijverbetering voor het fysieke milieu zichtbaar te maken. Naar aanleiding van de startnotitie, waarin de initiatiefnemers in grote lijnen aangeven wat zij voornemens zijn, en de ingekomen reacties en het advies van de Commissie voor de milieu-effectrapportage, moeten door ons college als coördinerend bevoegd gezag in samspraak met Gedeputeerde Staten van Gelderland richtlijnen worden opgesteld. Deze richtlijnen moeten door de initiatiefnemers bij het opstellen van het MER in acht worden genomen. Wij stellen hierbij, gelet op het bepaalde in artikel 7.14 van de Wet milieubeheer, eerder in de gelegenheden opmerkingen te maken over de te geven richtlijnen.

De startnotitie ligt met ingang van 31 oktober 1995 gedurende vier weken ter inzage:

- op werkdagen tijdens de daarvoor gebruikelijke tijden in de gemeentehuizen van Woudrichem, Wijk en Aalburg, Brakel, Kerkwijk en Ammerzoden;
- in de bibliotheek van het provinciehuus, Brabantlaan 1 te 's-Hertogenbosch, tijdens kantooruren;
- in de bibliotheek van het provinciehuus, Markt 11 te Arnhem, tijdens kantooruren;
- op werkdagen tijdens de daarvoor gebruikelijke tijden in de kantoren van het Hoogheemraadschap Alm en Biesbosch te Woudrichem, het Polderdistrict Groot Maas en Waal te Druin en Rijkswaterstaat, directie Zuid-Holland te Rotterdam.

Op dinsdag 21 november 1995, om 20.00 uur zal in het Gemeenschaps huus, Markt 1 te Wijk en Aalburg een inspraakavond worden belegd, waarop tevens eerder in de gelegenheden is zijn zienswijze mondeling naar voren te brengen.

Schriftelijke opmerkingen moeten voor 27 november 1995 worden ingezonden aan Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant, Postbus 90161, 5200 MC 's-Hertogenbosch onder vermelding van: Verbetering waterkering zuidelijk gebied Afgedamde Maas.

Degene die opmerkingen inzendt kan verzoeken zijn persoonlijke gegevens niet bekend te maken.

Voor de goede orde merken wij op dat in deze fase van de procedure slechts opmerkingen kunnen worden gemaakt omtrent de te maken richtlijnen voor het opstellen van het milieu-effectrapport.

's-Hertogenbosch, oktober 1995

Provincie Noord-Brabant

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemers: Hoogheemraadschap Alm & Biesbosch, Polderdistrict Groot Maas & Waal, Rijkswaterstaat directie Zuid-Holland

Adviseur initiatiefnemer: Bouwdienst Rijkswaterstaat

Bevoegd gezag: Gedeputeerde Staten provincie Noord-Brabant (coördinerend) en Gedeputeerde Staten provincie Gelderland

Besluit: besluitvorming over het principeplan tot dijkverbetering volgens artikel 33 van de Waterstaatswet 1900

Categorie Besluit m.e.r.: 12.1

Activiteit: verbetering van de Waterkering voor het zuidelijk gebied van de Afgedamde Maas

Procedurele gegevens:

brief bevoegd gezag met verzoek om advisering: 26 oktober 1995 (kenm: 350555)

kennisgeving startnotitie: 26 oktober 1995

inspraaktermijn: 31 oktober 1995 t/m 27 november 1995

informatiebijeenkomst belegd: ja

einde wettelijke adviestermijn: 28 december 1995

bevoegd gezag vraagt (uiteindelijk) advies voor: 28 december 1995

richtlijnenadvies uitgebracht op: 22 december 1995

Bijzonderheden: De aanleg van een keersluis, de verbetering van de Wilhelminasluis en het mogelijk uitvoeren van partiële dijkverbeteringen langs de Afgedamde Maas zijn onlosmakelijk verbonden met het nog te kiezen ontwerppeil. Dit ontwerppeil vormt daarmee een essentieel onderdeel van het te nemen besluit.

Het te kiezen ontwerppeil voor de keersluis is niet alleen de randvoorwaarde voor eventuele dijkverbeteringen maar ook voor de verbeteringsmogelijkheden van de ruimtelijke functies in gebied. In het MER dienen de consequenties van het voornemen hierop in beeld te worden gebracht.

Samenstelling van de werkgroep:

ir. N. van Dooren

mr. J.W. Kroon (voorzitter)

dr. R.S.E.W. Leuven

ir. G.J. Schiereck

Secretaris van de werkgroep: drs. V.C.F. Tersteeg

BIJLAGE 4

Lijst van inspraakreacties en adviezen

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
1.	951123	Stichting VRW: Verenigde Rivieren Watersportverenigingen, werkgroep KNWV	Boxtel/ Wijk en Aalburg	951208
2.	951125	prof.dr. W. van Ewijk	Andel	951208
3.	951125	M.E.L. Baron van Wassenaer van Nederhemert	Nederhemert-Zuid (Gl	951208
4.	951127	Sandberg CS Advocaten namens: Jachtwerf Neptunus B.V. te Aalst, Janson Bridging B.V. te Aalst, Steenfabriek de Rijswaard B.V. te Aalst en O. Bouman B.V. te Andel	Rotterdam	951208
5.	951123	Wijkse Zeilvereniging 'Trident'	Wijk en Aalburg	951208
6.	951122	L. van Os	Andel	951208
7.	951124	N.V. Nederlandse Gasunie	Groningen	951208
8.	951121	M.J. Woudstra	Wijk en Aalburg	951208
9.	951205	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Directie Zuid	Eindhoven	951213
10.	951122	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek	Amersfoort	951124
11.	951121	Verslag inspraakavond	Wijk en Aalburg	951208

BIJLAGE 4

Lijst van inspraakreacties en adviezen

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
1.	951123	Stichting VRW: Verenigde Rivieren Watersportverenigingen, werkgroep KNWV	Boxtel/ Wijk en Aalburg	951208
2.	951125	prof.dr. W. van Ewijk	Andel	951208
3.	951125	M.E.L. Baron van Wassenaer van Nederhemert	Nederhemert-Zuid (Gl)	951208
4.	951127	Sandberg CS Advocaten namens: Jachtwerf Neptunus B.V. te Aalst, Janson Bridging B.V. te Aalst, Steenfabriek de Rijswaard B.V. te Aalst en O. Bouman B.V. te Andel	Rotterdam	951208
5.	951123	Wijkse Zeilvereniging 'Trident'	Wijk en Aalburg	951208
6.	951122	L. van Os	Andel	951208
7.	951124	N.V. Nederlandse Gasunie	Groningen	951208
8.	951121	M.J. Woudstra	Wijk en Aalburg	951208
9.	951205	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Directie Zuid	Eindhoven	951213
10.	951122	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek	Amersfoort	951124
11.	951121	Verslag inspraakavond	Wijk en Aalburg	951208

